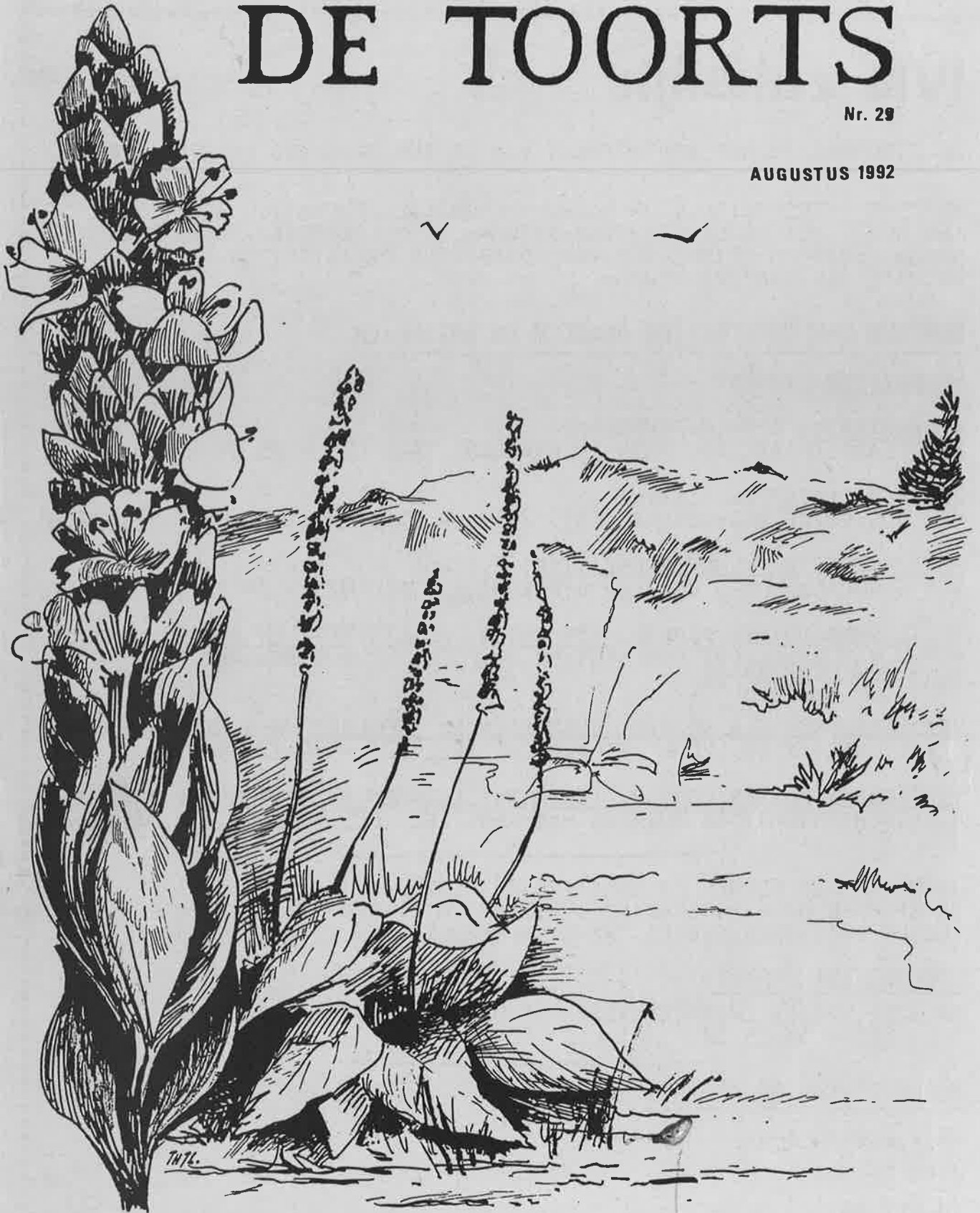

DE TOORTS

Nr. 29

AUGUSTUS 1992

contactblad van het IVN
afd. haarlem en omstreken

10^e JAARGANG

IVN zakelijk

DE "TOORTS" IS HET KONTAKTBLAD VAN DE IVN-AFDELING HAARLEM E.O.

HET IVN (VERENIGING VOOR NATUUR- EN MILIEU-EDUKATIE) STELT ZICH TEN DOEL: HET BEVORDEREN VAN NATUUR- EN MILIEUBESEF, DOOR HET ORGANISEREN EN STIMULEREN VAN EDUKATIEVE AKTIVITEITEN IN DE RUIMSTE ZIN VAN HET WOORD.

BESTUUR VAN DE AFDELING HAARLEM EN OMSTREKEN

VOORZITTER: VAKANT

SECRETERARIS: C.TH.M.PENNEKAMP
SCHOTLANDSTRAAT 168, 2034 LG HAARLEM. TEL. 023 - 36 04 90

2E SECRETARIS: MW.L.SMINK
VAN OOSTEN DE BRUYNSTRAAT 147, 2014 VP HAARLEM. TEL. 023 - 31 47 63

PENNINGMEESTER + WND.VOORZITTER: L.SCHOL
VER.EUROPALAAN 11, 2111 WJ AERDENHOUT. TEL. 023 - 24 62 60

VERTEGENWOORDIGER WERKGR. EXKURSIES, PUBLICITEIT EN GROENE WINKEL:
H.P.J.VAN BAKEL, DE GENESTETWEG 30, 2061 VC BLOEMENDAAL.
TEL. 023 - 25 72 28

VERTEGENWOORDIGER WERKGR. KURSUSSEN EN SCHOLEN: MW.A.WEGMAN
C.KOETSSTRAAT 58, 2036 AB HAARLEM. TEL. 023 - 35 22 24

VERTEGENWOORDIGER WERKGR. TENTOONSTELLINGEN EN DE TOORTS: J.DE JONG
F.NETSCHERSTRAAT 18 2024 KS HAARLEM. TEL. 023 - 25 49 41

JAARBIJDRAGE (LEDEN EN DONATEURS): FL.25,-
TE STORTEN OP GIROREKENING 5007954 T.N.V. IVN-AFD.HAARLEM E.O.
(LEDEN ONTVANGEN TEVENS "MENS EN NATUUR" VAN HET LANDELIJK IVN)

LEDENADMINISTRATIE:

MW.J.DE VRIES, ZWITSERLANDSTRAAT 82, 2034 BN HAARLEM.
TEL. 023 - 33 15 57

REDAKTIE VAN DE "TOORTS":

MW.Y.BEERTHUIZEN

JACQ.DE JONG

TH.LITJENS

REDAKTIE - ADRES:

JACQ.DE JONG, F.NETSCHERSTRAAT 18, 2024 KS HAARLEM.
TEL. 023 - 25 49 41

DISTRIBUTIE VAN DE "TOORTS": TEL. 023 - 26 37 35

Inhoud

Proficiat!	2
Bestuursmededelingen	3
De lepelaar	6
Gidsencursus	7
Diploma-uitreiking; nabeschouwing	8
Nieuws van de werkgroep Overheid en Milieu	9
* Zo'maar wat prietpraat - Minidrama	10
Werkgroep Publiciteit	12
Groencursus	13
Zeedorpenlandschap ?	14
Meningen en suggesties van lezers	17
Eetbare en/of geneeskrachtige kruiden	18
Van de leestafel	19
Buurtgenoten	20
Nieuwe leden	23
Milieu	24

Van de Redactietafel

AGENDA 21

Zoals U hebt kunnen constateren, wordt in de afgelopen paar jaar in de Toorts steeds aandacht besteed aan het onderwerp: milieu. Alhoewel de redactie zich in principe wil beperken tot wat dichterbij huis liggende zaken zoals b.v. "welk materiaal mag op de composthoop?", acht zij het van belang om van tijd tot tijd ook aandacht te schenken aan meer algemene, wat verder van ons af liggende milieu onderwerpen.

Een voorbeeld daarvan is de bijdrage in dit Toortsnummer: "De versnippering van de nacht". Daarin wordt gesproken over de invloeden van

het vele kunstlicht s'nachts op plant en dier.

Dergelijke publicaties kunnen, mits kritisch gelezen, bijdragen tot een betere oordeelsvorming over milieu-zaken, b.v. vermeende bedreigingen tegenover echte bedreigingen.

Kijken we naar het milieu op wereldschaal, dan komen pas goed de gigantische omvang en ingewikkeldheid van de milieu-problematiek naar voren. Daarvan getuigde de wereld-conferentie over milieu en ontwikkeling, die van 3 tot 14 Juni j.l. in Rio de Janeiro werd gehouden.

Het was tevens de grootste bijeenkomst ooit op dit gebied gehouden. 30.000 conferentiegangers uit 170 landen kwamen bijeen. Voor het eerst in de geschiedenis werd op indrukwekkende wijze gedemonstreerd, dat alle landen ter wereld de aarde als hun enige en gezamenlijke huis beschouwen. Over de opbrengst van een dergelijke giga-conferentie zijn de meningen sterk verdeeld, van zeer sceptisch tot gematigd optimistisch.

Als we echter als mensen van nu de overtuiging hebben er mede voor verantwoordelijk te zijn, dat ook onze nazaten op menswaardige wijze moeten kunnen leven, dan valt hoe dan ook aan de gezamenlijke taak voor natuur en milieu niet te ontkomen.

KOPIJ VOOR HET VOLGEND NUMMER INLEVEREN UITERLIJK 1 NOV. A.S.

ATTENTIE! ZENDT UW BIJDRAGE(N) AAN:
YVONNE BEERTHUIZEN
BLOEMENDAALSE STRAATWEG 69
2082 GB SANTPOORT-ZUID
TEL. 023-375571.

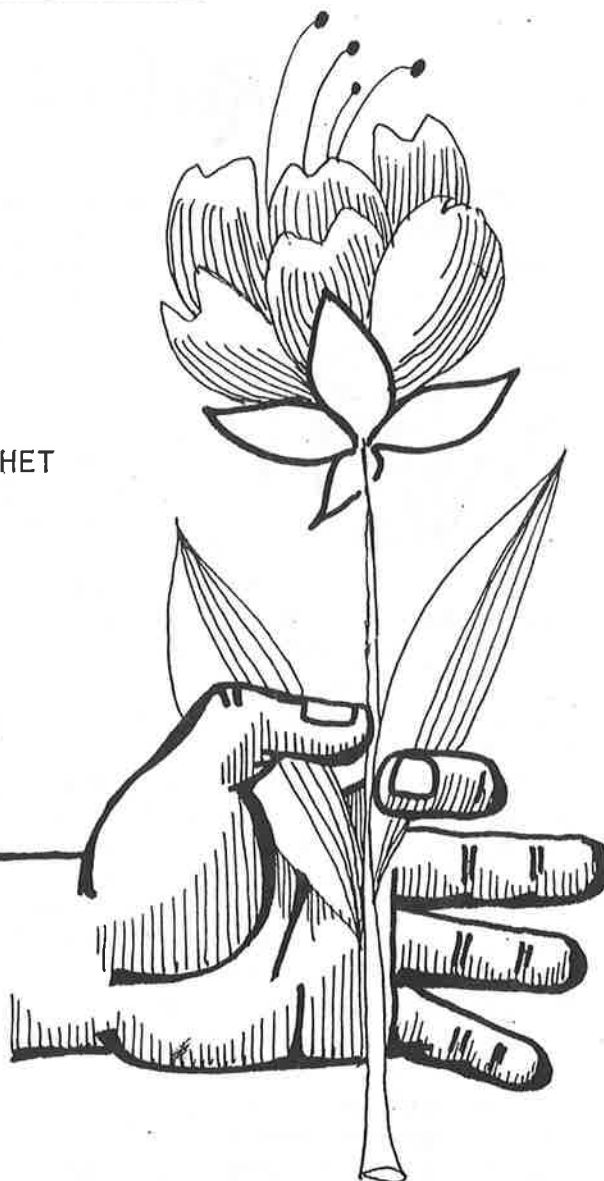
OP DONDERDAG 25 JUNI J.L.
IS ONS MEDE-REDAKTIELID

YVONNE BEERTHUIZEN

IN HET HUWELIJK GETREDEN MET
HAAR DEES VERDURMEN,
WIJ WILLEN OOK OP DEZE PLAATS HET
PAAR VAN HARTE GELUKWENSEN, EN
HOPEN OP NOG MENIGE GEZELLIGE
REDAKTIEVERGADERING OP DE
BLOEMENDAALSE STRAATWEG !

THEO LITJENS
JACQUES DE JONG

PROFICIAT

Bestuurs-

mededelingen

Mededelingen van het distrikt Noord-Holland.

In mei 1992 heeft het IVN nieuwe statuten gekregen. Het gevolg hiervan is de vorming van een verenigingsraad (VR). In dit hoogste orgaan van het IVN zijn door het distrikt Noord-Holland, bestaande uit de afdelingen Aalsmeer, Amstelveen, Amsterdam, Haarlem en O, het Gooi en O, Midden en Noord Kennemerland, Texel, Twiske, Waterland, West-Friesland, Wierhaven en Wognum vier personen gekozen n.l.

E. van Buuren (IJmuiden), J. van Gosliga (Hoogkarspel), J. den Houter (Hilversum) en

W. Swart (Amsterdam). Zij moeten de ideeën en meningen die in ons distrikt leven overbrengen naar de verenigingsraad. Op de eerstvolgende distriktsdag, die op 12 sept. a.s. in Onderdijk aan het IJsselmeer ten noorden van Wervershoof wordt gehouden, waarbij alle IVN-leden worden uitgenodigd, kunt u met deze leden kennis maken.

Kursussen, themadag verzorgd door Milieufederatie Noord-Holland.
Nicolaas Beetslaan 2B Zaandam, tel 075-351598.

A. Themadag/avond vleermuizen op 19 september a.s.

plaats: Natuur-en Milieu Edukatie Centrum, Kleverlaan 9 Haarlem.

tijd: 15.00 tot 24.00 uur

20.00 uur vertrek naar diverse landgoederen omg. Haarlem

deelnemersprijs f 20.00,-

opgave voor 8 september.

B. Kursus ruimtelijke ordening sep/okt. 1992. Vier tot zes lesavonden, plaats nader te bepalen.

Prijs f 30.00,-

Opgave voor 1 augustus.

C. Kursus publiciteit okt/nov 1992

plaats Alkmaar.

Nadere inlichtingen te verkrijgen bij het sekretariaat.

Groenmarkt

Deze jaarlijkse dag wordt gehouden op zaterdag 5 september a.s.

Plaats: van 11.00 - 13.00 uur wijknatuurruin/wijkcentrum Europawijk, Oostenrijklaan Haarlem.

Van 13.00 - 14.30 uur Rudolf Steinerschool aan de Engelandlaan.

Van 14.30 - 15.00 uur bewonersvereniging Romolenpolder, Kruidplein.

Diverse activiteiten zullen plaatsvinden, o.a. optreden van het straatorkest, IVN-rondleidingen, akrobatengroep, paard beslaan, presentatie natuur- en milieuverenigingen, school bezichtigen, verkoop groenten van de schooltuin, het bekijken van de wijk, poppenvoorstelling, vliegerwedstrijd, rommelmarkt.

OPROEP !

HERHAALDE OPROEP

Op 2 oktober 1991 is Ronald Roorda afgetreden als voorzitter. Onze penningmeester Lieven Schol neemt tijdelijk zijn functie waar (voorzitter ad interim). Nogmaals doen wij een dringend beroep op alle leden om deze taak over te nemen, of als men iemand denkt te weten laat het ons dan weten. Het mogen ook kandidaten van buiten onze vereniging zijn.

NIEUWE OPROEP

In verband met een nieuwe werkring en functie van Lieven Schol zoeken wij ook een kandidaat die de taak van het penningmeesterschap op zich wil nemen. Informatie kan worden ingewonnen bij Lieven Schol, tel. 023- 246260.

Het Bestuur

UITSTAPJES !

Het lange weekend in Zuid-Limburg is al weer meer dan een jaar geleden, maar degenen die mee geweest zijn hebben er nog steeds goede herinneringen aan. Vandaar dat het onderwerp 'lange en korte uitstapjes van de afdeling' in het bestuur besproken is. In het bestuur is men het er over eens dat vooral de langere uitstapjes een belangrijke functie voor onze afdeling hebben. Wij willen dan ook graag volgend voorjaar weer met een groep op stap gaan.

Maar het organiseren van zo'n lang weekend vraagt wel wat tijd. Dus zoeken wij enthousiaste leden met organisatie talent om de organisatoren van de vorige weekenden te helpen ook het volgende lange weekend tot een sukses te maken.

Als je denkt, hé ze hebben het over mij, meld je dan aan bij Erik van Bakel of Anneke Wegman.

Oh ja, waar naar toe ook al weer ? Werd er niet gedacht aan een Waddeneiland ?

THEMA-AVONDEN !

Zoals u allemaal weet is in het begin van de zomer de gidsenkursus afgelopen. Dit geeft de cursuswerkgroep wat mogelijkheden om voor de leden weer wat thema-avonden te organiseren. Het doel van de thema-avonden is niet alleen 'er wat bij leren', maar ook om de onderlinge kontakten wat te versterken.

Op het moment dat ik dit schrijf zijn wel de data van de thema-avonden bekend maar nog niet de volledige invulling. Zoals u ook in het bestuursstukje kunt lezen zijn er in eerste instantie 4 avonden gepland. De eerste avond **12 oktober** zal in combinatie met een tentoonstelling in het NME centrum ter Kleef over **vleermuizen** gaan. We zijn in overleg om iemand te krijgen met kennis over vleermuizen in onze regio om voor verdere invulling van deze avond te zorgen. De tweede avond **19 november** zal de heer S. Reede ons het één en ander vertellen over het beheer in Middenduin en Elswout dit aan de hand van dia's. De avonden in het nieuwe jaar gaan over korstmossen en naaldbomen en bij voldoende animo uwerzijds wordt er misschien nog een avond georganiseerd over vlinders. In de volgende Toorts zal daar meer over staan.

Alle avonden vinden plaats in het nieuwe NME centrum ter Kleef aan de Kleverlaan. Vanaf half acht is het centrum open en om acht uur zal het instructieve deel van de avond beginnen. De avonden zullen zo georganiseerd worden dat na dit instructieve deel er nog genoeg tijd overblijft voor de oh zo belangrijke onderlinge kontakten en de daarmee samenhangende afspraken.

Anneke Wegman

Aanmelding van nieuwe leden

Naar aanleiding van de Polderdag op 14 juni in Spaarnwoude en de excursie zeedorpenlandschap in de Zuidduinen in Zandvoort hebben zich nieuwe leden aangemeld. De tekst van een briefschrijfster luidt: "Ik heb mij erg aangetrokken gevoel tot het werk dat u doet en waar uw vereniging voor staat". Een prachtig compliment

het secretariaat

DE LEPELAAR

en zijn "gele vlek"

Peter de Wolf is vogelwachter bij het Staatsbosbeheer op Texel.

Hij heeft de Kunstakademie in Arnhem gevolgd, is getrouwd met een biologe die binnenkort één of andere onduidelijke opdracht in Columbia gaat uitvoeren en het echtpaar zal daartoe voor een periode van vier jaar Texel gaan verlaten.

Maar de afgelopen 6e mei was hij er nog en ik smaakte die dag het genoeg, samen met nog een vijftiental andere belangstellenden, onder zijn leiding een paar uur rond te dolen door het natuurreservaat "De Mui". We moesten wel even op hem wachten, maar dat was geen bezwaar: er kwam een Blauwe kiekendief (vrouw) laag overvliegen, een paartje Bruine kiekendieven maakten elkaar even verderop het hof en een nachtegaal (zo vroeg al!) zong in een naburig boompje het hoogste lied. Kortom, we vermaakten ons zonder Peter al opperbest!

Om bij die plas, De Mui, te geraken, hadden we de tevoren sterk geadviseerde laarzen wel nodig: in een "doorwaadbare plaats" ernaartoe raakte het water ons tot de kuit, en het was dus niet alleen zaak de voeten droog te houden, maar zeker ook alle zeilen bij te zetten die laarzen weer samen thuis te krijgen!

In de Muiplas was het een drukte van belang. Berg-, Krak-, Slob- en Wilde eenden vlogen af en aan, verschillende soorten steltlopers waren aan het foverageren en aan de tegenovergelegen oever broedde een Blauwe reigerkolonie en een bescheiden aantal Lepelaars. En over die laatste gaat dit verhaaltje.

Peter vertelde, en illustreerde dat met een groot aantal op een A4-tje getekende en op ware grootte afgebeelde snavels, dat die gele vlek op het einde van de snavel voor elke Lepelaar verschillend van vorm is. Dus zoiets als bij ons een vingerafdruk.

Gedurende een aantal jaren maakt hij daarvan al een studie. Hij heeft permissie de vogels heel dicht te naderen om ze dan met de telelens te fotograferen en vervolgens de snavel met gele vlek na te tekenen. Zijn kunstenaarsopleiding komt hem daarbij goed van pas.

Jonge, hier geboren Lepelaars worden natuurlijk ook geringd, maar oudere vogels en nieuw-binnengekomenen zijn via deze identificatiemethode goed herkenbaar. Voor mij was dit een nieuwtje, en wellicht voor u ook.

Jacques de Jong

Een zeer rechtse rakker uit Roden
Had lak aan vuil- en gifstortverboden
Pas in zijn graf
Vroeg hij zich af
Hoe komt hier die troep onder de zoden?

Ria Beckers

Floriade

Aan de leden en donateurs

Op de komende Floriade wordt veel aandacht besteed aan het milieu en milieuvriendelijk handelen.

Het bestuur verwacht dat deze Floriade daardoor de belangstelling van veel leden en donateurs zal trekken.

Daarom wordt er op zaterdag 12 september a.s. een excursie naar de Floriade georganiseerd. Vertrek 08.30 uur.

Verwacht wordt dat de kosten van reis en toegang niet meer dan ca. f 35.-- zullen bedragen.

Belangstellenden worden verzocht zich aan te melden bij de coördinator Lieven Schol, Tel.: 023 -246260.

! er zijn nog enkele plaatsen beschikbaar. !

Gidsencursus

Proficiat 27 nieuwe IVN-natuurgidsen met het behalen van jullie diploma, op 23 mei j.l. uitgereikt op het landgoed Caprera.

Wij hopen dat jullie geïnspireerd door en geïntegreerd blijven in de afdeling door bijv:

- het betrokken blijven bij de werkgroepen
- het meedoen aan afdelingsactiviteiten
- het doen van een goed cursusaanbod door het deelnemen aan vervolgcursussen
- adoptie van terreintjes.

Zo kwamen er onlangs uit de groep de volgende ideeën naar voren:

-Lang weekend naar Texel van 4 tot 6 september a.s.(dit alleen voor de nieuwbakken IVN-gidsen)

-continuering van de maandelijkse IVN-avonden, bijv. één maal per maand een vaste avond voor alle leden en donateurs in het nieuwe Milieu- en Edukatie-Centrum aan de Kleverlaan in Haarlem

Onderstaande thema-avonden zijn reeds vastgesteld:

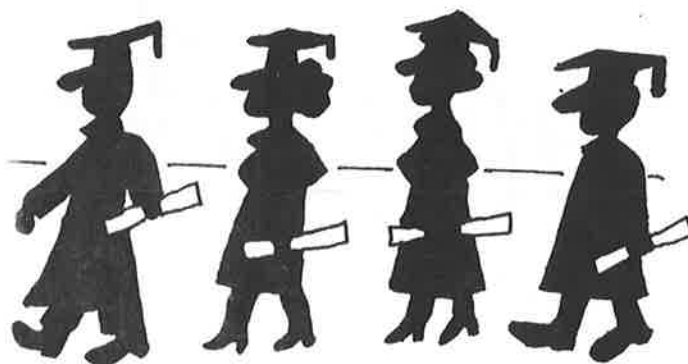
12-10 '92; 19-11 '92; 19-1 '93; 24-2 '93. Een onderwerp staat al vast, nl naaldbomen.

Suggesties zijn welkom.

Tot slot wensen wij de initiatiefnemers en alle nieuwe gidsen veel succes toe.

Het Bestuur

DIPLOMA *uitreiking!!*

Nabeschouwing

Het was mij een genoegen namens de Toortsredactie en als "oude" IVNer (ref. Anneke Wegman in de april-Toorts '92) aanwezig te zijn bij het uitreiken van de diplomas aan de geslaagden voor de gidsencursus op 23 mei j.l. Dat genoegen werd bepaald door meerdere zaken: niet alleen de prachtige werkstukken, de wijze waarop deze waren geëxposeerd, maar zeker ook door de gehele ambiance, mede beïnvloed door het mooie weer, waardoor de samenkomst buiten plaats kon vinden; hoe kan het anders op het terrein van het openluchttheater!

Overigens van "theater" viel er bij deze bijeenkomst niets te bespeuren. Ik hoef daarvoor slechts in de herinnering terug te roepen de hartelijkheid, welgemeendheid van elk persoonlijk gericht woordje aan iedere cursist door Maureen en Anneke.

Het is bij het verschijnen van deze Toorts bijna 3 maanden geleden dat deze uitreiking plaats vond. Felicitaties, officiële speeches e.d. zijn achter de rug. Het geheel is alweer bijgezet in de kast van de IVN-historie. Maar als het daarbij zou blijven zou er iets schorten aan de follow up van het vele werk dat door alle betrokkenen in de gidsenopleiding is geïnvesteerd. Het is dat feit waarbij ik in dit artikelje even zou willen stilstaan. Wat mij het meest trof op deze bijeenkomst was de uitstekende sfeer die deze uitademde. Je had het gevoel betrokken te zijn bij één familie waar hartelijkheid, gezelligheid, respect voor elkaars individuele verschillen het geheel bepaalden.

Het behoeft geen betoog hoe belangrijk kwaliteiten als saamhorigheid, kameraadschappelijkheid, enthousiasme en toewijding zijn, óók voor het IVN. Voorts heeft uiteraard het gidsenwerk centraal gestaan, maar er is meer. Lang vóór het beëindigen van de cursus waren in diverse geledingen van onze vereniging de activiteiten van de "newcomers" al bespeurbaar. Zonder de overige activiteiten tekort te willen doen noem ik o.m. in de werkgroep tentoonstellingen (b.v. "Wegen in de natuur" in huis Ter Kleef) in de werkgroep excursies (de voortreffelijk georganiseerde polderdag in Spaarnwoude op 14 juni j.l.) etc.

Het is hier dacht ik op zijn plaats nog eens te benadrukken dat het IVN zich gelukkig mag prijzen met deze groep van actieve "nieuwe" jonge mensen. Wij wensen de nieuwe gidsen veel succes maar ook volharding toe bij hun inzet voor onze vereniging. Dan zal het met het IVN en zijn invloed op de samenleving crescendo gaan.

Theo Litjens

Nieuws van de werkgroep Overheid en Milieu

Op 27 april j.l. vond een evaluatiegesprek plaats van deze groep, na ongeveer een jaar bij elkaar geweest te zijn.

Een ieder is overtuigd van het grote belang van deze werkgroep en denkt op de goede weg te zijn door het blijven volgen van drie plannen n.l. Frederikspark (bebouwing), Boerhavewijk (groenvoorziening) en landgoed Elswout (verkoop boerderij en hoofdgebouw).

Daarnaast werden de doelstellingen nader geformuleerd;

- Voorlichting en informatie geven inzake milieu- en beleidsplannen aan provincie en gemeente.
- Het geven van educatie aan wijkraden, scholen en buurtverenigingen.
- Het signaleren van aandachtspunten (niet op de barricaden gaan staan). Trachten door een positieve benadering het beleid om te buigen of bij te sturen, kortom de handel en wandel van de overheid kritisch te volgen.

Hieruit ontstaan de volgende taken:

1. Kontaktpersoon voor de Toorts (mededelingen en voorlichting)
 2. " " gemeente en overheid.
 3. " " de stichting Zuid-Kennemerland Natuurlijk en andere verenigingen.
 4. Het lezen van kranten, artikelen, tijdschriften en mededelingen.
 5. Het kritisch volgen van projekten, plannen en het bezoeken van vergaderingen.
- Bij de eerstvolgende bijeenkomst komt deze functieverdeling nader aan de orde. De werkgroep is enthousiast bezig en begint meer en meer aan de doelstellingen te werken. De opkomst is goed bij een vergaderfrequentie van één maal per twee maanden.

Op de eerstvolgende vergadering op 18 augustus om 20.00 uur in het Natuur-Milieu- en Educatiecentrum aan de Kleverlaan 9, waarbij ook belangstellenden van harte welkom zijn, wordt een gastspreker uitgenodigd van de Milieufederatie Noord-Holland, die één en ander over deze federatie gaat vertellen.

Hierover meer in de volgende Toorts.

Cor Pennekamp

MINI-DRAMA

Dertig jaar hebben we op een flat gewoond. Wat bakken met geraniums aan het balkon. Sinds vier jaar hebben we een piepklein rijtjes-huisje met een navenant achtertuintje. Niet te groot. Mijn vrouw kan het nèt bijbenen. Ik doe er nooit wat aan. Het is het "tuintje van mijn vrouw".

Zo'n 35 m², waarvan de helft betegeld. Terras. Toch staan er nog 14 struiken rondom. Buiten

het tuinhek sluit het gemeentegroen aan. Ook allemaal struiken. Het geheel omzoomd met een tiental hoge iepen.

Elke winter voederen we met zaden, vetbollen en reuzel. Naast het "gewone" gevogelte als mussen, spreeuwen, kauwen, meeuwen en Turkse tortels, zijn er elke dag acht vaste kostgangers: merel, koolmees, pimpel en roodborst. Van alle vier een paartje. Deze zijn allemaal na de winter blijven hangen. Ze schuimen dagelijks de tuin af. En die van de burens.

Waar ze broeden? Ik heb geen idee. Behalve "onze" merels. Die zijn gaan nestelen in de thuija in onze tuin.

En zo'n eerste "kraamkamer" in je bloedeigen tuin, die houdt je nauwlettend in het oog. Daar hoeft je geen moeite voor te doen: alles speelt zich voor je huiskamerraam af.

Het eerste dat ons opviel was, dat het vrouwtje (bruin) met alles en nog wat in de snavel in onze thuija verdween. Met takjes, blaadjes en strootjes, mos, touwtjes, papier en vooral met stukken plastic.

In de tuin staan nu de bakken met geraniums. Omdat mijn vrouw ze elke dag begiet, is de aarde daarin veel natter dan de tuinaarde. Snavels vol werden er uitgehaald. Werd, denk ik, als kit gebruikt. In ieder geval nèt om het nest van binnen te bepleisteren. Dat is niet des merels. Dat doet haar naaste verwant, de zanglijster.

Het merelvrouwtje had bij dit alles een vast ritueel. Ze ging eerst met de volle snavel op de linker schutting zitten. Dan snel laag over de tuin naar de rechter schutting. Daar vertoefde ze langer. Keek alle kanten uit: geen onraad (de buurvrouw heeft drie katten) en floep, in de thuija. Het mannetje was zeer nadrukkelijk aanwezig. Hij zong dat het een lieve lust was op een tak van één der iepen, of vanaf de nok van ons dak. De ganse dag hetzelfde melodietje, maar 's morgens vroeg en 's avonds voor de zon onderging deed hij er nog een dubbel schepje bovenop. Maar geen snavel droeg hij bij aan de nestbouw. Hij is zelfs geen enkele keer in de thuija wezen kijken: een zieltje zonder zorgen.

Het vrouwtje evenwel liet er geen gras over groeien. 's Zaterdags was het nest klaar en op zondag lag het eerste ei erin. En wat ik niet verwacht had: 's woensdags waren het er vier. Het legsel was voltallig. Ze ging meteen zitten broeden.

En onze flierefluiter? Hij zong. Daar bleef het bij. Nu is bekend dat veelal het merelwijfje alleen broedt. Maar dat ze ook nog voor haar eigen kostje moest zorgen, had ik toch niet gedacht. Een paar keer per dag verliet ze het

nest voor zo'n 10 minuten. Verder als maar broeden. Een zeer vlijtige aanstaande moeder.

De onbekommerde echtgenoot in zijn zwart begrafenispakje met oranje das (de snavel) bracht nog geen rups of worm. Zij draaide voor de hele santemese "kraam" op. Om over "aflossen" maar niet te spreken.

Misschien gaat dit bij merels altijd zo. Of was ons mannetje nog niet aan een huwelijk en vaderschap toe? Een adolescent die te jong aan verkering was begonnen en zich overrompeld voelde door het heetgebakerde vrouwtje? Misschien hebt u ook ervaring met broedende merels. Misschien bekijken we het ook tezeer door onze "mensenbril".

Om een lang verhaal kort te maken: mevrouw merel heeft precies een week gebroed. Van woensdag tot en met de volgende woensdag. Dus een week te kort. Donderdags was ze verdwenen. En ze kwam niet terug. Door de aarde verzwolgen. Maar het mannetje schetterde door.

Na tien dagen streek er een vogel neer op de linker schutting, en meteen laag over naar de rechter. En zonder zich ook maar één tel te bedenken, op het nest in de thuija. Het was een ekster. Het duurde maar twee seconden. Toen kwam hij er uit met een eitje in de snavel.

Hoe vinden ze het. Het lag zo goed verscholen. De andere drie heb ik er uitgehaald. Ze stonken al.

Wij zijn ervan uitgegaan dat moeder merel door een kat gesnapt was. En broeden en zelf je kostje bij elkaar scharrelen, dat is teveel. Dan word je wel eens onvoorzichtig.

Maar nu de apotheose!

Drie weken na haar raadselachtige verdwijning, kwam moeder merel uit het niets opduiken. Alsof ze nooit weg geweest was. Het oude ritueel: linker schutting, rechter schutting, en: floep op het nu lege nest.

Jammer dat je aan een vogel niet kunt zien of ze geschokt of verdrietig is. Of, om in menselijke termen te blijven, of ze tranen in haar ogen had.

Ze verdween. Twee weken liet ze zich niet meer zien. Toen, op een dag was ze er weer. Met strootjes, blaadjes, dor gras en plastic. Op twee meter van het oude nest begon ze opnieuw in onze tuin, maar nu in de sering.

Niet beschut, niet verscholen. Van alle kanten zichtbaar.

Het is niet afgekomen. Na drie dagen stopte ze er mee. Waarom het wéér mislukte?

Misschien toch de rondsluipende katten, of is de nestel- en broeddrift over? Dit jaar zullen de allesziende eksters die in één der iepen nestelen, wel zorgen dat het niets meer wordt.

En onze kleine begrafenisondernemer in zijn pandjesjas? Precies: tot 's avonds tien uur. Boven alles uit!

Alsof er voor zijn ogen geen drama-in-zakformaat heeft afgespeeld....

Niek Nicolai

werkgroep PUBLICITEIT

Begin dit jaar werd de éénmans-werkgroep Publiciteit uitgebreid met vier enthousiaste deelnemers, die allen voortkwamen uit de IVN-gidsencursus 1990-'92.

Er bleken een aantal zaken dringend te moeten gebeuren, zoals het vernieuwen van de afdelingsfolder. De nieuwe folder is inmiddels goedgekeurd door het bestuur en kan binnenkort gedrukt worden. Voor de vormgeving van en de tekeningen in de folder zijn twee niet-IVNers benaderd.

In het najaar starten we met het samenstellen van een introductiepakket, dat zal worden toegezonden aan nieuwe leden.

Het excursieprogramma en de nieuwe folder zullen op diverse strategische punten -zoals het Ecodroom, het Natuur- en Milieucentrum en de bibliotheken- worden verspreid. Daarnaast zullen de posters, waarop de activiteiten worden aangekondigd, weer op deze locaties worden opgehangen.

Tenslotte willen wij de leden van de werkgroep voorstellen en vermelden op welk gebied zij actief zijn:

- * Fred Hagens: voorzitter van de werkgroep, die te kennen heeft gegeven het voorzitterschap te willen overdragen als de werkgroep goed functioneert.
- * Cock Meyer: onderhoudt de kontakten met de media en verricht vele andere werkzaamheden voor de werkgroep. Coördinatoren die hun excursies extra onder de aandacht willen brengen, kunnen bij hem terecht. Zijn telefoonnummer is 023-247437.
- * Emmy van de Wiel: beheert de voorraad folders en excursieprogramma's. Zij is tevens contactpersoon voor de verspreiding daarvan.
- * Susan Kerstholt en Hetty van Halder: zorgen voor het verspreiden van de folders en excursieprogramma's op de diverse locaties.

Verder hebben Emmy, Susan en Hetty de tekst voor de folder herschreven en zullen ook in de toekomst actief blijven bij het verzorgen van teksten, zoals bij het samenstellen van het info-pakket.

Van deze gelegenheid maken we graag gebruik om iedereen uit te nodigen zijn/haar ideeën voor de werkgroep Publiciteit op te sturen aan Susan Kerstholt, adres: Cornelia de Langestraat 35, 2037 NK Haarlem.

Tevens willen we benadrukken dat de coördinatoren van de excursies de folders en excursieprogramma's vanaf heden kunnen ophalen bij Emmy van de Wiel, adres: Trompstraat 51, 2014 BE Haarlem, telefoon 023-246723.

U zult in de toekomst nog vaker van ons horen, en wij hopelijk van u!

werkgroep Publiciteit

GROENCURSUS

Dit najaar zal er een groencursus starten met de volgende onderwerpen:
vruchten en zaden, paddestoelen, vogels en andere dieren in de winter (waaronder vleermuizen).

De lessen vinden plaats op woensdagavond (20.00 - 22.00 uur), de zondag daaropvolgend (10.00-12.00 u.)

zijn dan de excursies gepland.

De lesdata zijn: 23-09; 07-10; 28-10; 11-11.

De excursies op: 27-09; 11-10; 01-11; 15-11.

De lessen zullen plaatsvinden in het gebouwtje op het terrein van de stads-kweektuin aan de Kleverlaan te Haarlem-N., bereikbaar met bus 2 (richting Haarlem-Noord), halte Velserstraat kruising Kleverlaan).

Belangstellenden kunnen zich (schriftelijk) aanmelden bij Hanneke van Everdingen, Dickmanstraat 12, 2015 JC Haarlem.

Voor verdere informatie kunt u bellen met Hanneke van Everdingen, tel.023-247388, of met Anita Tijman, tel. 02502-45463.

O	E	P	O	P	R	O	E	P	O	P	R	O	E	P	O	P	R	O	E	P
P																				P
R																				R
O																				O
E																				E
P																				P
O																				O
P																				P
R																				R
O																				O
E																				E
P																				P
O																				O
P																				P
R																				R
O																				O
E																				E
P																				P

GIDSEN GEZOCHT VOOR KINDERWANDELINGEN ONDER
SCHOOLTijd DOOR GROENENDAALSE BOS
IN HEEMSTEDe

Door natuurlijk verloop onder het huidige gidsenbestand bestaat er behoefte aan: nieuwe enthousiaste gidsen die 2 à 3 keer per jaar met basisschoolkinderen uit Heemstede willen wandelen. Duur per wandeling ongeveer 1½ uur. Willen geïnteresseerde (pas afgestudeerde?) gidsen zich aanmelden bij de koördinator van het projekt: Hetty van Halder, tel.: 246488.

ZEEDORPENLANDSCHAP ?

.....(vervolg) nooit van gehoord!

DE PLANTENWERELD

In het eerste deel van deze serie, in de april Toorts, heeft u kunnen lezen hoe dit nauwelijks bekende duinlandschap in de loop der eeuwen is ontstaan. In het tweede deel staat de natuur in de belangstelling. De meeste aandacht gaat daarbij uit naar de bijzonder rijke plantenwereld die zich in het zeedorpenlandschap heeft weten te ontwikkelen. Een apart plaatsje is ingeruimd voor de zeedorpenplanten. Soorten die elders binnen onze landsgrenzen niet of nauwelijks zijn aan te treffen.

De eeuwenlange beïnvloeding van de zeedorpers heeft niet alleen een landschap voortgebracht met een specifieke sfeer, maar tevens met een geheel eigen natuurlijke samenstelling. Specialisten van open, schrale duingebieden, als Tapuit, Kuifleeuwerik en Duinhagedis daargelaten, is het zeedorpenlandschap betrekkelijk arm aan gewervelde dieren.

Deze schaarste wordt echter ruimschoots gecompenseerd door een uitbundige planten- en insektenwereld. Met name aan wilde planten zijn er maar weinig natuurgebieden in ons land, die met een zeedorpenlandschap kunnen wedijveren. Het gevarieerde aanbod aan groeiomstandigheden, zoals verschil in hoogte, vochtigheid, noord- en zuidhellingen bijvoorbeeld -dat het duingebied achter de zeereep van nature herbergt- staat aan de basis van deze grote plantenrijkdom.

Reguliere duinplanten als het Slangekruid, Duinviooltje, Kruipend stalkruid, Glad en Echt walstro en al die andere, horen echter ook in het zeedorpenland- schap thuis. Veel van deze kruiden zijn hier zelfs talrijker, doordat het duinstruweel nauwelijks een kans krijgt, en doordat er nogal eens plantaardig materiaal wordt afgevoerd. Daardoor blijft de vegetatie in een jong en fris stadium.

Een vegetatietype dat het in het zeedorpenlandschap goed doet, wordt gevormd door de pionierplanten. "Armoeplantjes" als Ruw vergeet-me-nietje, Duinster- retje, Muurpeper en Zanddoddegras, krijgen in duinreservaten steeds minder kans, doordat stuifplekken vergrassen tengevolge van de zure regen, of worden dichtgelegd met takken. Zandige paadjes en stuifkuilen zorgen in het zeedor- penlandschap echter telkens voor de aanvoer van vers duinzand, zodat een groot deel van het oppervlak in een pionierstadium blijft verkeren. Wie in het vroe- ge voorjaar een wandeling maakt door de Zuidduinen, kan bewonderend toezien op hellingen met een fijn mozaiek van de kleine witte bloemetjes en rode steel- tjes van het Kandelaartje, dat in de regio waarschijnlijk nergens zo talrijk groeit als hier.

Naast deze meer gebruikelijke duinplanten komen er ook soorten voor die je in een duinreservaat met een kaarsje moet zoeken. Soorten die profiteren van het ruimere aanbod aan groeiomstandigheden ten gevolge van het zeedorpeneffect. De grotere soortenrijkdom is al merkbaar in de zeereep. De inwaai van voeding- stoffen, betreding en graafwerkzaamheden, brengen een extra dynamiek teweeg, waardoor er zeldzaamheden groeien, als Kleine theunisbloem, Kleine hoornbloem en Zeewinde. Ook de beschermde Zeedistel bloeit hier massaler dan elders in de zeereep.

Terug achter de zeereep, schieten op plaatsen waar de grond is omgewoeld, rude- rale soorten op als Hongaarse raket, Witte- en Akkerhoningklaver. Op plekken waar de vegetatie meer gesloten is vinden we, al naar gelang de beïnvloeding en samenstelling van de bodem, soorten met niet alledaagse namen als Ruige scheefkelk, Fijne kervel, Knolboterbloem, Grote en Kleine ratelaar, Liggende asperge en Akkerwinde. Het zijn slechts wat voorbeelden van schaarse en zeld- zame planten die hier plaatselijk algemeen voorkomen, om aan te tonen hoe rijk gevarieerd de zeedorpenflora wel is. Een bijzonder milieu wordt gevormd door de landjes, waar verschillende vegetatietypen dicht bij elkaar zijn aan te treffen. De zandwalletjes rond de landjes worden regelmatig verrijkt met

tuinafval, waarvan Vlier en Duindoorn profiteren en zodoende voor wat beschutting zorgen. Verder vinden we er algemene, stikstofminnende kruiden als Witte en Paarse dovenetel, Koninginnekruid, Stinkende gouwe en Grote brandnetel. Vlak ernaast, in de randen van het zandpad, wordt hun plek alweer overgenomen door pionierplanten, om aan de andere kant van het pad over te gaan in een meer gesloten vegetatie, bestaande uit eerder genoemde duinplanten. Wanneer de landjes braak komen te liggen, schieten al snel ruigtekruiden en struweel op. Zo zijn er in de Zuidduinen diverse landjes geheel dichtgegroeid met Duinriet, Wilgeroosje, Bitterzoet en Wilgen. Waar de landjes onder invloed staan van het grondwater, kunnen echter zeldzame pioniers verschijnen, die thuis horen in natte duinvalleien, zoals Echt- en Strandduizendguldenkruid, Duinrus en Bleekgele droogbloem. Dat is onder meer het geval in het Zeeveld, het meest noordelijke zeedorpenlandschap in Zandvoort, tussen Bloemendaal en het circuit. Eén van de laatste aardappelverenigingen langs de kust is daar nog actief. Als laatste moet nog een categorie planten worden vermeld die (mogelijk) in vervlogen tijden als groente werden verbouwd. Het plaatselijk talrijk voorkomen van soorten als Witte winterpostelein, Gewone veldsla en diverse Lookachtigen, doet vermoeden dat het hier gaat om verwilderde kweekprodukten.

ZEEDORPENPLANTEN

Bitterkruidbremraap en Echt bitterkruid in het Kostverlorenpark. Foto: Martin Daalmeijer.

Het neusje van de zalm -en daar- door een aparte vermelding waard- zijn de zeedorpenplanten. Dit zijn over het algemeen kalkminnende soorten met een meer Zuid-europese verspreiding, die elders in ons land niet of nauwelijks voorkomen. Sommige zijn nog bekend van kalkrijke rivierduintjes en krijthellingen in Zuid-Limburg, maar zijn daar in veel gevallen helaas verdwenen. Het zeedorpenlandschap vormt zodoende een ver vooruitgeschoven voorpost, waar deze zeldzaamheden zich in grote getale kunnen voordoen. Dat is onder meer het geval met een drietal Silenesoorten, nauwe verwanten van de meer bekende Dagkoekoeksbloem. De Kegelsilene is de kleinste vertegenwoordiger, die als eerste in april met tientallen tegelijk opduikt in de randen van zandpaadjes en andere plekken die geregeld worden betreden. Later verschijnen de Nachtsilene, die een voorkeur heeft voor beschutte noordhellingen, en de Oorsilene, die grazige plekken verkiest. Nacht- en Oorsilene zijn nachtelijke bloeiers, die er overdag met hun verschrompelde bloemblaadjes wat armetierig bijstaan.

's Nachts ontvouwen ze zich en wordt er door honingklieren een zoete geur verspreid, die veel insecten aantrekt. Van de Oorsilene is een aantal nachtvlin-
ders bekend die tegenwoordig enkel nog rond Egmond, waar het zeedorpenland-
schap nog het best bewaard is gebleven, voorkomen. De rupsen van deze vlinders,
waarvan sommige bekend zijn onder de naam Anjeruiltje, gedijen enkel op de
Oorsilene.

Twee wonderlijke vertegenwoordigers, die geheel tot het zeedorpenlandschap
beperkt zijn, zijn de Blauwe- en Bitterkruidbremraap. Het ontbreken van blad-
groen verraaft hun parasitaire levenswijze. De Blauwe verkiest meestal de
wortels van het Duizendblad; de Bitterkruidbremraap is geheel aangewezen op het
Echt bitterkruid, één van de vele geelbloeiende Composieten in de duinen.

De Bremrapen verschijnen enkel met hun bloeistengels boven de grond.
De variatie aan zeedorpenplanten loopt van gebied tot gebied nogal uiteen.
Dat heeft vooral te maken met het uiteenlopend gebruik en het kalkgehalte van
de bodem. Zo blijkt het Hondskruid, een Orchideeënsoort en één van onze sterkst
bedreigde zeedorpenplanten, een speciale binding te hebben met terreinen waar
schapen worden geweid. Het is uitsluitend nog te vinden in Wijk aan Zee en de
omgeving van Noordwijk, maar gaat ook daar achteruit. De voormalige groei-
plaatsen in Zandvoort zijn al jaren geleden onder de bulldozer verdwenen. Het
kalkpercentage van de bodem, dat in Zandvoort de hoogste waarde bereikt van
het hele duingebied, maakt dat de Kleine steentijm hier algemeen voorkomt.
Deze kalkliefhebber pur sang met z'n diep paarsblauwe bloempjes, ontbreekt in
bijvoorbeeld de kalkarmere duingrond van Egmond geheel.

Voor de Kleine bevernel, die niet teveel kalk kan verdragen, ligt de situatie
precies tegenovergesteld.

Twee soorten, die tot de exclusiviteiten van Zandvoort mogen worden gerekend,
ontwikkelen zich deze eeuw eveneens tot zeedorpenplanten. Zo komt het prachti-
ge Torenkruid, een geelbloeiende Kruisbloemige die meer dan een meter hoog kan
worden, vanouds in Zuid-Limburg voor, waar hij tegenwoordig wel erg zeldzaam
aan het worden is. Het meest talrijk groeit hij tegenwoordig in het overgangs-
gebied van het Kostverlorenpark en het Visserspad, waar honderden exemplaren
staan. Het vermoeden bestaat dat er zaden met de trein uit Limburg zijn mee-
gekomen, die in Zandvoort in goede aarde zijn gevallen.

De tweede nieuwkomer is de Steenanjer die oorspronkelijk thuishoort in het oos-
ten van Twente, maar daar sterk te lijden heeft van de intensivering van de
landbouw. Rond Zandvoort is hij te vinden op grazige, enigszins ontkalkte
plaatsen in het overgangsgebied van het zeedorpenlandschap naar een meer na-
tuurlijke duinbegroeiing. Evenals het Torenkruid breidt hij zich nog steeds
uit.

Wie zich op korte termijn wil overtuigen van de uitbundige plantenrijkdom
kan daarvoor terecht in één van de Zandvoortse zeedorpenlandschappen.

De Zuidduinen, het grootst overgebleven restant binnen deze gemeente, lenen
zich het best voor een wandeling. Maar ook in het Wurmenveld, het Kostver-
lorenpark en het aangrenzende deel van het Visserspad staan de komende
weken nog veel soorten in bloei. De genoemde terreinen zijn overdag vrij
toegankelijk. In de volgende Toorts wordt deze serie voortgezet. Het derde
en laatste deel zal gaan over de vele bedreigingen waaraan het zeedorpen-
landschap bloot staat. Tevens aan de orde komen de pogingen om deze gebieden
voor de toekomst veilig te stellen.

zie : zeedorpenlandschap in NH
blz 86

Eric van Bakel

meningen en suggesties

van
lezers

MET HEEL VEEL BELANGSTELLING HEB IK HET STUK GELEZEN VAN YVONNE BEERTHUIZEN: DE LEVENSCYCLUS VAN DE TEEK, ALSMEDE HET VERVOLG DAAROP DOOR LISETTE WIJNKOOP EN LIEVEN SCHOL MET DE UITEENZETTING OVER DE GEVOLGEN BIJ BESMETTING VAN DE MENS DOOR EEN TEKEBEET.

HET GEHEEL IS ZEER INTERESSANT EN ERG LEERZAAM EN WIJ, NATUURLIEFHEDERS, WORDEN ER TEVENS OP GEWEZEN STEEDS OP-LETTEND TE ZIJN EN TEKEBETEN NIET TE LICHT OP TE NEMEN.

HARTELIJKE GROETEN,
MAR VAN EEDEN

P.S. NA HET LEZEN VAN GENOEMD ARTIKEL
GAF MIJN SCHOONZON ZICH DIREKT
OP ALS DONATEUR VAN HET I.V.N.,
OM IN DE TOEKOMST O.M. IN HET
BEZIT TE KOMEN VAN DE "TOORTS".

BASILICUM

of Basielkruid

(OCIMUM BASILICUM)

Een sterk vertakt, ongeveer 40 cm hoog, eenjarig gewas met vrij brede, vlezige bladeren. De scheuten eindigen in boven elkaar staande schijnkransen met witte bloemen. Zaaitijd: mei in de volle grond. Plantafstand 30 cm.

eerbare en/of geneeskrachtige kruiden

4

Kransen van gevlochten basilicumstengels zijn teruggevonden in Oud-Egyptische grafkamers, maar de naam is Grieks en afkomstig van "basileus" (koning). Het kruid maakte deel uit van de geurige oliën, waarmee Griekse koningen werden gezalfd. Ook werd het door de Grieken gebruikt als geneeskrachtige plant en als toekruid (d.i. een kruid ter verbetering van de smaak, toegevoegd aan andere gerechten).

Lange tijd heeft het kruid (figuurlijk) in een kwade reuk gestaan: er werd namelijk beweerd dat Basilicum schorpioenen in de hersenen zou doen ontstaan! In zuidelijke landen, en wel met name in Italië en Roemenië, denkt men heel anders over het kruid: daar acht men het zelfs een liefdeskruid te zijn. Een Italiaanse boer op vrijersvoeten pleegt veelal een takje Basilicum achter het oor te steken....!

Verder is basielkruid een ouderwets middel tegen pijnen en zou het kalmerend werken en het zweten bevorderen. Ook wordt het in de volksgeneeskunde gebruikt tegen maagkrampen, blaas- en nierklachten, als stimulering van de melkvorming en ook bij zenuwzwakte.

Als de plant bloeit (bloeitijd juli tot september) moet hij worden afgesneden, op bosjes gebonden en dan gedroogd. De bladeren dienen tevoren worden afgerist. Verse bladeren kunnen naar behoefte geplukt worden en eventueel diepgevroren of gedroogd bewaard.

Basielkruid bevat etherische olie, bitterstof en saponine. Het werkt eetlustopwekkend, is goed voor de spijsvertering en gaat gasen in maag en darmen tegen.

Verse en gedroogde bladeren worden gebruikt voor het kruiden van soepen, salades en groenten. Omdat het vrij scherp van smaak is, spaarzaam gebruiken! Samen met Rozemarijn en Salie vormt Basilicum een bestanddeel van verschillende kruidenmengsels (Herbes de Provence).

Het kan gebruikt worden in tomatengerechten, peulvruchten-, kippe- en groentesoep, komkommer-, fruit- en kropsla, in eiergerechten, kaassaus en kaasfondue, in gerechten met lever, varkensvlees, lamsvlees, gehakt en vis, in peulvruchten- en auberginegerechten en in kruidenazijn.

Tot slot een zomers recept voor een fruitsalade met Basilicum (4 personen):

1 sinaasappel, 1 grapefruit, 1 banaan, 1 appel, 1 citroen, basterdsuiker en $\frac{1}{2}$ eetlepel Basilicum.

Schil de sinaasappel en de grapefruit dik en snijd de partjes fruit los. Snijd de geschilde banaan en appel in blokjes en vermeng ze met de sinaasappel en de grapefruit. Op smaak maken met citroensap, basterdsuiker en fijngesneden Basilicum.

— VAN DE LEESTAFEL —

UITGAVEN	UITGEVER				OPMERKINGEN/BIJZONDERH.
	NAAM	ADRES	POSTCODE/PLAATS	TELEFOON	
Beaart, K. <u>FIJNE WERELDBOEK</u> ISBN 90 71870049 f 11,50 47 pag.	st. Natuurverrijking		Lekkerkerk		jeugdboek. natuur, milieu, jacht, bont bedreigde soorten, bio-in- dustrie, verontreinigde grond, schoonmaak- en be- strijdingsmiddelen, etc.
Kloeg, D. <u>NATUUR- EN MILIEU- ENCYCLOPEDIE</u> f 29,90 359 pag.	Zomer en Keuning		Ede/Antwerpen		natuur, milieu, verontrei- ning, aantasting, be- scherming, natuurbehoud, toxische stoffen
Goudappel, H.M. en M.W. ter Horst <u>HET MILIEU ZIT IN ONS ZELF. OVER DE BINNENKANT VAN HET MILIEUVRAAGSTUK.</u> ISBN 90 60383060 f 24,50 111 pag.	Vrij Geestesleven		Zeist		overheidsbeleid, recht, re- gelgeving, filosofie, bevol- king, participatie, milieu- vriendelijke attitude, mi- lieubesef.
<u>NATUUR NABIJ</u> , dieren- en plantenleven in stad en dorp door Henk van Halm f 19,90 160 pag.	IVN, A'dam	Pl. Middenlaan 41	1018 DC A'dam	020-6228115	prettig leesboek over waar- nemen dicht bij huis, over planten en dieren, over leefgebieden en wat ieder- een zelf kan doen.
<u>STIJLTUINEN</u> , een beschrij- ving van tuinstijlen en stijlelementen ten dienste van de educatie f 9,90 40 pag.	idem	idem	idem	idem	beschrijving tuinstijlen uit: Middeleeuwen, Renais- sance, Barok, Rococo, Engelse landschapstijl, 19e eeuwse volksparken, 20e eeuwse tuinkunst. Handzame en overzichtelijke hulp!
Broekhuizen, S. <u>ATLAS VAN DE NEDERLANDSE ZOOGDIEREN</u> f 59,50 (KNNV: f 49,50)	st. Uitgeverij KNNV		Utrecht		uitg. 1992, 336 pag., ill., litt. opg. ISBN 90 50110517

De zinderende warmte die de lage landen enkele weken in haar greep hield heeft de natuur niet onberoerd gelaten. Gewassen tierden weliger dan ooit, zodat menig tuinbezitter het al te uitbundig groen te lijf moest en de inmiddels overal in de streek geleverde groenbakken uitpuilden van rottend loof. Nu was dat niet het enige waar ze mee vol zaten. In diverse kranten werd melding gemaakt van het feit dat vele groenbakken getransformeerd waren tot kraaminrichting voor vliegebabies, beter bekend als maden. Menig bakbezitter maakte zich met bleekwater en andere middelen op voor grootschalige kindermoord. Ook in mijn groenbak werden hele volksstammen volwassen en bij het oplichten van het deksel ontsteege een wolk jeugdige vliegen de grauwe diepten van hun kinderkamer, nagezwaaid door een menigte doelige maden die nog niet zover waren. Nu zijn vliegen niet bijster populair bij de meeste mensen, en daarom lijkt dit me een goede gelegenheid een klein boekje open te doen over wat een vlieg zoal bezighoudt en wat hij doet en laat op aarde.

De alomtegenwoordige vlieg, lid van de grote klasse der insekten behoort tot de orde der Diptera of tweevleugeligen. De achtervleugels zijn omgevormd tot kolfjes die als evenwichtsorgaan dienst doen. Het irriterende gebrom wordt veroorzaakt door de snelle vleugelslag van 200 maal per seconde. De heren hebben vaak grotere ogen dan de dames. Vliegen verschillen behoorlijk in bouw en formaat, en als ik u vertel dat er een slordige 100.000 soorten het zwerk doorklieven zal het u duidelijk zijn dat ik enige selectie heb toegepast. De aandacht zal dan ook voornamelijk gericht zijn op de vrij algemene verschijning van de huisvlieg, door kenners aangeduid als *Musca Domestica*. Zoals het een fatsoenlijk insect betaamt is de huisvlieg opgebouwd uit kop, borststuk en achterlijf. De kop bestaat voor een groot deel uit de roodbruine facetogen, waartussen twee antennen fier de lucht in steken. Aan de onderkant van de kop bevindt zich de zuigsnuut waarmee het voedsel op delicate wijze wordt gekeurd en soldaat gemaakt.

Het borststuk bestaat uit drie segmenten en aan elk daarvan ontspringt een paar harige gelede poten. Het middelste segment draagt de vleugels. De voetjes zijn voorzien van twee klauwtjes met twee hechtlapjes die de vlieg in staat stellen omgekeerd aan plafonds te hangen. Over het borststuk lopen vier lichte strepen en het achterlijf is geelachtig. De huisvlieg is slechts 7 à 8 mm groot maar intens aanwezig in uw kamer.

Een lang leven is het beest niet beschoren. De levensduur varieert met het seizoen. 's Zomers is dat enkele weken. Vliegen die in de herfst het levenslicht aanschouwen zoeken een koele, donkere en beschutte plaats (liefst binnens-

huis) waar ze wat in deze streken tegenwoordig voor winter doorgaat slapend
 doorbrengen, terend op reservevoorraden. Maar voor de meeste huisvliegen luidt
 de doodsklok toch wel in november op z'n laatst.
 De overblijvers schuifelen in het voorjaar uit hun winterkwartier en koesteren
 zich in het zonnetje naast het zoeken naar voedsel en een geschikte partner.
 Een huisvlieg is een ideale tafelgast: hij lust alles. Hij kan echter alleen
 vloeibaar voedsel opnemen, dat met de zuigsnuit wordt opgelikt. Vaste kost
 wordt vloeibaar gemaakt door middel van een druppeltje vocht dat de vlieg
 afscheidt. De druppel bevat enzymen die het eten voorverteren zodat het kan
 worden opgezogen. De alleseter wordt culinair geprikkeld door o.m. uitwerpselen
 keukenafval, kadavers, zweren en open wonden. Om kort te gaan, alles wat
 rottend is spreekt hem aan. Het zal u dan ook geenszins bevreemden dat de zes
 poten van de vlieg stikvol bacteriën zitten, ondanks het feit dat het beest zich
 altijd zit te poetsen. De overgang van dampende mesthoop naar uw boterham is
 zo gemaakt, en de huisvlieg heeft in de loop der jaren naam gemaakt als over-
 brenger van ongemakkelijke kwalen als tyfus, dysenterie, tbc en polio.
 Verbeterde hygiëne (vooral sanitair) en bestrijdingsmiddelen hebben de vliegen-
 plagen van vroeger tijden teruggedrongen in de westerse wereld, maar onze
 torenhoge afvalbergen bieden nog genoeg toekomstperspectief voor het vliegenvolk.
 Het leven van een huisvlieg bestaat natuurlijk niet alleen uit eten en drinken.
 Zo tussen juni en oktober wordt druk aan de instandhouding van de soort gewerkt.
 Een lange verkeringstijd is aan vliegen niet besteed. Een vliegeman op vrijers-
 voeten spreekt een bereidwillige dame in de lucht aan en samen duiken ze naar
 een rustig plekje. Daar aangekomen springt hij spontaan op haar rug en houdt
 haar met zijn voorpoten bij de kop vast. Vervolgens laat hij het achterlijf
 zakken en plant met de zuigsnuit een tedere "kus" tussen haar ogen. Zij reageert
 hierop door haar achterlijf te rekken waarin zich de legboor bevindt, en deze
 steekt ze in het copulatieorgaan van het mannetje. Binnen enkele seconden is
 de paring een feit en voorbij. Liefdevolle nabeschouwingen zijn er niet bij.
 De aanstaande kraamvrouw zoekt een prettig plekje voor de eieren. Haar voorkeur
 gaat hierbij uit naar in ontbinding verkerende materie. Paardemest is vanouds
 favoriet, maar een moderne vlieg past zich aan en weet dat zij de kleinen ook
 heel leuk kan plaatsen in afvalbakken. Heeft ze eenmaal een geschikte broed-
 plaats gevonden dan worden de witte glanzende eieren in hoopjes van ca. 150
 stuks enkele millimeters onder het oppervlak afgezet en verder moeten de kinders
 zich maar zien te redden. Moeder heeft nog wat andere vrijages af te werken.
 In de zomer leeft ze maar enkele maanden en in die tijd kan ze als het meezit
 zo'n zes legsels produceren. Huisvliegen die op warme plaatsen als stallen leven
 kunnen in de winter ook doorgaan met voortplanten.
 De levenscyclus van een vlieg voltrekt zich in vier fasen, nl ei-larve-pop-
 imago (volwassen insect). In de geurige warmte van de broedplaats komen de
 eieren al na een dag uit. Een pootloze vliegebaby doet zijn intrede en vervelt
 na een dag. Het witte wriemeltje, dat niet oproept tot knuffellust, bestaat
 uit 12 segmenten die naar de achterkant toe breder zijn en schuin aflopen.
 De kop zit verscholen in het eerste segment. De boreling is toegerust met twee
 lange zwarte haakachtige tanden die hem helpen bij de voortbeweging en het
 uiteenhalen van zijn voedsel. Wilt u het beestje nader bestuderen dan raad ik
 u aan op een mooie dag het hoofd in de afvalbak te steken en wat graaiwerk te
 doen. Het lichtschuwe wezen doet zich tegoeed aan vloeibaar voedsel en vervelt
 binnen vijf dagen enkele malen tot het 1 cm lang is. Voor het volgende stadium,
 de verpopping, zoekt de vliegekleuter een wat koelere en drogere plek op.
 De laatste huid van de made verandert in een harde cocon die de vorm van een
 bruin tonnetje heeft. Daarbinnen geschiedt in drie dagen het wonder van de
 metamorfose. Als het grote moment daar is maakt de jonge vlieg de cocon open
 door middel van een blaasvormig gedeelte op de kop dat opzwelt en het dekseltje
 van het tonnetje drukt. Zodra de vleugels droog zijn trekt hij de wijde wereld
 in. Het vrouwtje kan binnen tien dagen geslachtsrijp zijn, en enkele dagen na
 de paring worden eitjes afgezet en de kringloop gaat verder.

In vele afvalhopen verteren miljoenen maden de materie met sappen en doen het hunne om de rommel op te ruimen. Als ze niet zoveel bacillen zouden overbrengen zouden veel vliegesoorten vast tot de nuttige dieren gerekend worden. De maden van sommige vleesvliegen voelen zich opperbest in etterende wonden, waar ze de viezigheid en het afstervend weefsel verorberen en de boel schoonhouden. Zodoende dragen ze hun steentje bij tot het genezingsproces, al zult u het met me eens zijn dat er smakelijker methodes te bedenken zijn. Misschien ziet u ze zo langzamerhand wel vliegen van mijn verhaal. Er zou natuurlijk veel meer te vertellen zijn over vliegen in het algemeen, maar dan zou ik aan één Toorts niet genoeg hebben. Het beest mag dan onappetijtelijke eetgewoonten hebben en zich op lokaties bevinden die ons niet onmiddellijk aanspreken, als soort is de vlieg interessant en succesvol. De gemiddelde vlieg verdient beter dan alleen maar verachting. Bekijkt u het diertje eens onder een loep, dan zult u zien dat het puik in elkaar steekt. Hij mag dan een onooglijke kleuter wezen, maar de transformatie naar schone jongeling gaat moeiteloos en vliegensvlug.

Yvonne Beerthuizen

REPRISE

Vijf kwartier zit een fuut vrijwel zonder bewegen in mijn telescoop. Ik denk: God wat gebeurt er weinig, het lijkt hier wel *natuur*. De plek is met zorg gekozen: de stille uitloper van een overigens druk bezocht viswater. Tegen een zoom van riet en wilgjes ligt het nest uit de wind, in de zon. Als je fuut was, zou je er zelf willen zitten. De vogel heeft zijn kop op zijn rug gelegd. Nu en dan haalt hij zijn verschrikkelijke snavel te voorschijn om iets aan zijn veren te doen. Verder is het één en al gedoezel. Om de tien, twintig seconden gaat zijn oog even open. Omdat er een meerkoet langskomt. Omdat er een autodeur wordt dichtgegooid. Of alleen maar om te kijken of de wereld er nog net zo uitziet als tien, twintig seconden geleden. En dan gaat dat oog weer dicht, wat een paar grappige rimpeltjes veroorzaakt. Zo wordt hier gewerkt aan een bescheiden reprise van het oerwonder: de schepping van leven uit dode materie. Futen kunnen dat. Ze leggen een ei, ze voegen er wat warmte aan toe en het gebeurt. Na vijf kwartier dan eindelijk iets dat wat wegheeft van een gebeurtenis. Wisseling van de wacht. De ene fuut glijdt het water in, de andere klimt op het nest en drapeert zich over de eieren. Misschien houden ze van doezelen. Misschien beschouwen ze eieren alleen maar als een geschikt voorwendsel.

Koos van Zomeren in NRC 250492

wijzigingen ledenbestand

nieuwe leden

mw. C.G. Allaert
Spaarndamseweg 270 rood
2021 KB Haarlem
tel: 252289

Margien Nijenhuis
Vondelweg 524
2026 BH Haarlem
tel: 376627

Bart Raaymakers
Bervoetsbos 78
2134 PT Hoofddorp

dhr. H. Schokkenbroek
K. Zijlweg 1
2051 BD Overveen
tel: 258753
(van afd. Groningen naar
afd. Haarlem)

nieuwe donateurs

G. Bas
Ruysdaelstr. 8
2021 EN Haarlem
tel: 272498

E.M. Dijkink Dijkmans
Dillestr. 56
2034 MR Haarlem
tel: 335656

mw. A. de Groot-Wijtenburg
Pr. Bernhardln. 6D
1942 AA Beverwijk

dhr. P. Kroezen
Olmenstr. 35
2023 RN Haarlem
tel: 275092

mw. R. Leijten
Burgm. Alphenstr. 55 flat 1
2041 KC Zandvoort
tel: 02507- 15370

J.C.G. Lockhorn
K. Doormanln. 94
2024 HP Haarlem
tel: 263812

mw. T. v. Steijn
Sumatrastr. 28
2103 TM Heemstede
tel: 295080

dhr. mr. J.P. Wijbenga
Oosterstr. 14
2022 CW Haarlem
tel: 385028

Verhuisd

dhr. A. v. Beem
nieuw adres:
Watertuin 36
3648 GC Wilnis
tel: 02979- 72823

Patty Berkhout
nieuw adres:
Oranje Nassaustr. 23
2051 HH Overveen
tel: 264845

Marga Kuyper-Witteveen
nieuw adres:
de Geusplein 2
2064 WG Spaarndam
tel: 38266

A.S. Spaargaren
nieuw adres:
B. Floriszstr. 59^I
1071 VB Amsterdam
tel: 020- 6640879

mw. J. Valkenier-Blok
nieuw adres:
W. Kloosln. 33-H
2024 JP Haarlem
tel ongewijzigd

Opzegging

J. Gillisen (donateur)
P.J. Warmerdamstr. 26
De Zilk

"ACH, DAT GEZEUR OVER HET MILIEU!
ZIE JE DAT BOOMPJE DAAR? NOU...
DAT STOND ER VROEGER NOG NIET!"

Peter van Straaten

MILIEU IN STELLING

„Met de ontbossing van het amazone-oerwoud is de aarde aan een ernstig soort longkanker gaan leiden, mens genaamd.”

P.S.T. Tan, RU Groningen

„Het ontstaan van een gat in de ozonlaag boven het vakantieverblijf van George Bush zou een snellere aanpak tot het terugdringen van cfk's kunnen bevorderen.”

P.S.T. Tan, RU Groningen

„Wat hondepoep betreft is de toestand van menig plantsoen en speelveld eerder hopeloos dan hopenloos.”

R. Beukers, Erasmus Univ. R'dam

„In Nederland werd elk van de drie opeenvolgende jaren 1988, 1989 en 1990 het warmste kalenderjaar van deze eeuw, of zelfs het warmst sinds de temperatuur-registraties in 1735. Deze gebeurtenissen zijn geen aanwijzing voor het mogelijk versterkte broeikaseffect, maar louter het gevolg van het veelvuldig voorkomen van bepaalde luchtdrukverdelingen en de hierdoor overheersende windrichtingen, waardoor in elk seizoen voornamelijk hoge temperaturen geregistreerd werden.”

Ron Gaykema, RU Groningen

„De ware tragedie voor het milieu is dat struisvogelpolitiek niet meer mogelijk is door de vervuilde bodem.”

R.K.J. Sandor, VU Amsterdam

Telegraaf, 30 mei 1992

De versnippering van de nacht Al 8,5% van Nederland kunstmatig belicht

„De mens dreigt nachtblind te worden: de halve werkelijkheid van de dag neemt steeds meer de plaats in van de werkelijkheid. Daarmee verliest die dag aan diepte. Zonder nacht geen dag.”

Aldus Joeri Bertels, die voor het Centrum voor Milieukunde van de Universiteit Leiden een literatuuronderzoek deed naar de effecten van kunstlicht op de flora en fauna in Nederland. Het werd een doctoraalscriptie onder de titel „Licht-in-Duisternis: versnippering van de nacht”.

Bertels stelt vast, dat er in feite maar weinig bekend is van de effecten van kunstlicht op flora en fauna. Er blijken nauwelijks harde gegevens voorhanden. Het onderwerp 'licht-in-duisternis' is wel gesignaleerd, maar komt heel weinig als beleidsonderwerp in overheidsnota's en milieuhandboeken voor. Opmerkelijk, omdat nu al naar schatting 8,5% van Nederland direct kunstmatig verlicht is en de hoeveelheid nachtelijk licht alleen maar toeneemt.

Prikkels

Echt harde gegevens konden dus niet worden gevonden. Toch vormt de scriptie van Bertels een goede onder-

bouwing voor de subdoelstelling van Natuurmonumenten wat betreft de bescherming van de duisternis. Bertels schetst in het kort het belang dat licht (en duisternis) heeft op de informatie van organismen. Bij het ontvangen van licht spelen de aard van het licht (kwaliteit), de sterkte (intensiteit) en de duur van de lichtprikkels een rol. Bij het dag-en-nacht-ritme is dit overduidelijk, maar ook bij de aanwezigheid van kunstlicht. Bij dat laatste is er uiteraard wel een verschil tussen geïsoleerde lichtbronnen als vuurtorens, lichten op zendmasten of buitenverlichting van boerderijen en veel grotere complexen als luchthavens, kassencomplexen, autosnelwegen etc.

Fotosynthese

Vanzelfsprekend komt in de studie van Bertels de invloed van licht op de plantenwereld ter sprake. De fotosynthese is daarbij heel belangrijk en ook de invloed van licht op fysiologische processen als kieming, groei, voortplanting, in ruste gaan en weer uitlopen. De reactie per soort verschilt nogal. 'Lichtsoorten' onder de planten zijn vaak te vinden in typische pioniervegetaties en op ruderaal terreinen; 'donkersoorten' vindt men vooral in de ondergroei van bijvoorbeeld bossen en in climax-vegetaties.

Met name in de glastuinbouw is er ervaring opgedaan met het effect van kunstlicht, c.q. het vergroten van de daglengte. In een aantal gevallen werkt dat laatste produktieverhogend. In meer natuurlijke omstandigheden blijkt dat allemaal moeilijker te beoordelen. Maar er zijn in ieder geval geen aanwijzingen, dat wilde planten die groeien in de buurt van de hele nacht brandende lichtbronnen (straatverlichting bijv.) het op een of andere manier minder zouden doen. Het tegendeel is zelfs niet uit te sluiten, aldus Bertels, die daarbij wijst op iets vertraagde bladval aan boomtakken in de onmiddellijke omgeving van lantaarnpalen.

Aantrekkingskracht

Voor de fauna zijn er meer aanwijzingen over de invloed van kunstlicht. In het algemeen heeft licht bij dieren niet alleen directe invloed op het zien, het waarnemen, maar er is ook invloed van licht op het dagritme (de biologische klok) en een aantal endocriene processen.

Bij dit laatste kan men denken aan een vervroegd nestel- en territoriumgedrag van vogels in de stad. Maar mogelijk speelt hier de wat hogere temperatuur van de stadsomgeving een rol. Dichtbij sterke lichtbronnen wordt 's nachts wel

de zang van vogels waargenomen. Roodborst, merel, zanglijster en heggen worden hier genoemd.

Vogels laten zich, evenals insecten, gemakkelijk door sterke lichtbronnen fixeren. Bekend zijn de vuurtorens, maar het geldt ook voor andere typen hoge lichtbronnen. Toch kunnen verlichte torens en hoge gebouwen ook een oriëntatiepunt voor vogels zijn, visuele bakens. Maar of zulk soort bakens bijvoorbeeld invloed hebben op trekroutes e.d. is niet bekend.

De aantrekkingskracht van lichtbronnen op insecten is enorm. Er zijn mel-

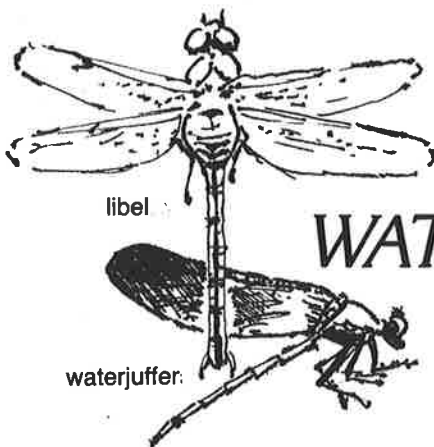
dingen van concentraties van meer dan 100.000 insecten uit 350 soorten rond een enkele lichtbron in één nacht. Het waren vnl. muggen en nachtvlinders. De gevolgen kunnen ernstig zijn. Soms stagneert de migratie van insecten door de aanwezigheid van een sterke lichtbron op een trekroute; ze worden a.h.w. te massaal het licht ingezogen. Vaak is er in de buurt van een lichtbron ook meer sprake van predatie. Door een grotere aanwezigheid van voedsel komen andere soorten fourageren. Het gaat voornamelijk om insecteneters als spinnen, padden, vogelsoorten als de nachtzwaluw, vleermuizen. Soms is er in dat soort situaties sprake van een lan-

gere voedselketen. Uilen slaan daarin hun slag.

Geen soortbedreiging

Bertels komt tot de conclusie, dat voorlopig niet kan worden aangetoond dat de gevolgen van kunstlicht voor de flora en fauna in ons land groot zijn. Voor het voortbestaan van soorten betekent kunstlicht geen bedreiging. Wel zijn er uiteraard ontelbare individuele slachtoffers van kunstlicht onder insecten en vogels. 'Desondanks is de hinder die mensen van Licht-in-Duisternis kunnen ervaren vooralsnog het meest uitgesproken effect', aldus de onderzoeker.

(uit: "Van Nature", een uitgave van
Natuurmonumenten)

WATERJUFFER EN LIBEL

Hoewel Waterjuffers óók Libellen zijn, is het toch wel makkelijk om beide, beeldschone, insecten uit elkaar te kennen.

Volgens niet nader gecontroleerde berichten

is dat onderscheid eenvoudig te herkennen als ze stilzitten: een Libel houdt dan alle vier zijn vleugels gespreid, terwijl de Juffer de vleugels samenhoudt boven het lichaam.

Hopelijk komen nu de entomologen onder ons in het geweer en zullen we in de volgende TOORTS het preciese verschil te weten komen tussen Libellen, Juffers en een derde soort, de "platbuiken".

daar de Groen Winkel van het IVN worden bezocht.

- op eigen gelegenheid kan er worden gewandeld aan de hand van een route-
beschrijving met wetenswaardigheden over het landgoed.

Toegangskaart verplicht (verkrijgbaar bij de ingang) Honden niet toegestaan.

Ingang aan de Elswoutlaan in Overveen.

Informatie: Eric van Bakel, 023-257228

* zondag 11 oktober: BLOEMENDAAL AAN ZEE, excursie vogeltrek.

i.s.m. de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland.

Vertrek: 8.00 uur, Kop van de Zeeweg, Bloemendaal aan Zee.

Duur 2 uur. Kijker aanbevolen. Honden niet toegestaan.

Informatie: Eric van Bakel, 023-257228

* zondag 25 oktober: HEKSLOOTPOLDER, vogelexcursie.

i.s.m. de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland en de Vereniging tot Behoud van de
Hekslootpolder. Met aandacht voor de vele trekvogels en de eerste wintergasten.

Vertrek: 8.00 uur; hoek Vondelweg/Spaarndamseweg, Haarlem-Noord.

Duur 2 uur. Kijker en warme kleding aanbevolen. Honden niet toegestaan.

Informatie: Fred Hagens, 023-312427.

* zondag 1 november: HEEMTUIN ROMOLENPARK, najaarsexcursie.

Laatste van een serie van vier seizoenexcursies, waarbij de veranderingen in
de natuur per seizoen worden gevolgd. Telkens zal daarbij dezelfde route door
het park worden aangehouden.

Vertrek: 14 uur bij de brug hoek Europaweg/Laan van Angers, Schalkwijk, Haarlem.

Duur 2 uur. Honden niet toegestaan.

Informatie: Martin Daalmeijer, 023-333909.

* zondag 15 november: LANDGOED GROENENDAAL, excursie ecologisch beheer.

Aandacht voor de maatregelen en resultaten om dit bos weer gezond te krijgen.

Vertrek: 11.00 uur, restaurant Groenendaal, Heemstede.

Duur 2 uur. Honden niet toegestaan.

Informatie: Mieke Wilmink 023-287528.

* donderdag 19 november: ZALENCENTRUM OVERVEEN, dialezing over de Waddenzee

tén noorden van Wieringen. Presentatie de heer Theo Mulder, i.s.m. de
K.N.N.V. en de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland.

Aanvang: 20.00 uur; zalencentrum Ramplaan 108, Haarlem

Informatie: Eric van Bakel, 023-257228.

* zondag 29 november: KONINGSHOF, diersporenexcursie.

Vertrek: 14.00 uur; parkeerplaats Koningshof, Duinlustweg, Overveen.

Duur: 2 uur. Honden niet toegestaan.

Informatie: Anneke Wegman, 023-352224.

* zondag 13 december: ZUIDPIER, vogelexcursie.

i.s.m. de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland.

Vertrek: 9.00 uur; begin van de zuidpier, IJmuiden.

Duur: 2 uur. Kijker en warme kleding aanbevolen. Honden niet toegestaan.

Informatie: Eric van Bakel, 023-257228.

-Deelname aan de activiteiten kan zonder vooraf aan te melden.

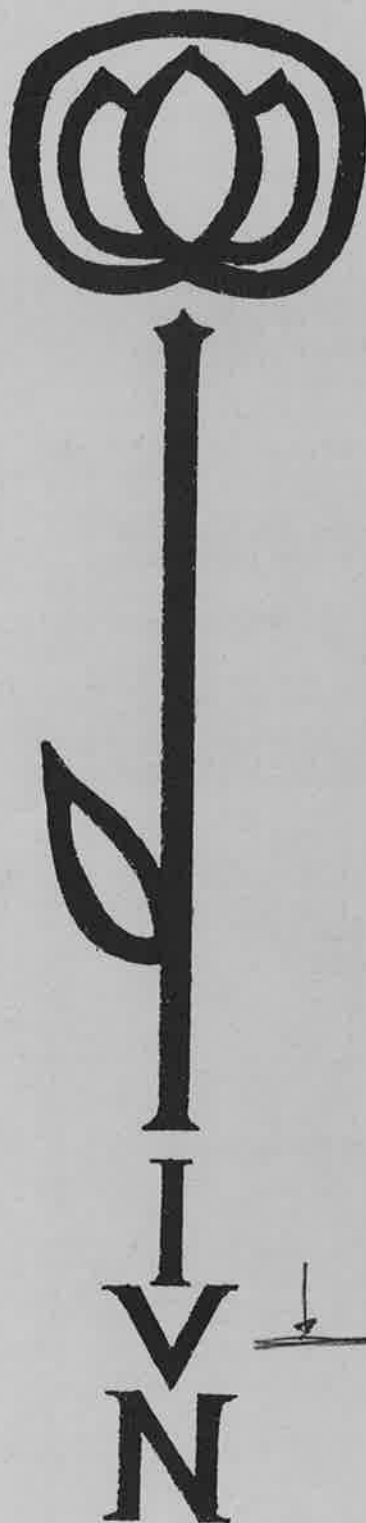
-Deelname aan de activiteiten is gratis. Voor eventuele toegangskaarten dient men
zelf te zorgen.

U wordt verzocht zo veel mogelijk met de fiets of het openbaar vervoer te komen.
Onnodige parkeeroverlast in de terreinen kan daarmee worden voorkomen.

Hr Th Litjens
Heemsteedse Dreef 293
2101 KJ Heemstede

EXKURSIE PROGRAMMA

NAJAAR 1992

- * woensdag 26 augustus: WIJKNATUURTUIN HET GROENE HART en (onder voorbehoud) LANDGOED GROENENDAAL, vleermuisavond met dialezing en excursie. I.s.m. de Vleermuiswerkgroep Noord-Holland. De avond begint met een dialezing van ca. 1 uur. Aansluitend volgt een excursie in Groenendaal waar in de schemering m.b.v. een "batdetector" de balts van diverse vleermuissoorten kan worden gevolgd. Omdat de lokatie van de vleermuispopulaties op dit moment nog onzeker is kan uitgeweken worden naar een ander gebied langs de binnenduinrand. Start dialezing: 20.00 uur, in het zaaltje van de Wijknatuurtuin, Oostenrijklaan 58, Schalkwijk (Haarlem). Honden niet toegestaan.
Informatie: Eric van Bakel, 023-257228

- * zondag 30 augustus: HEEMTUIN ROMOLENPARK, zomerexcursie. Derde van een serie van vier seizoenexcursies, waarbij de veranderingen in de natuur per seizoen worden gevolgd. Telkens zal daarbij dezelfde route door het park worden aangehouden.
Vertrek: 14.00 uur bij de brug hoek Europaweg/Laan van Angers, Schalkwijk, Haarlem. Duur 2 uur. Honden niet toegestaan. De vierde excursie is op zondag 1 november, eveneens om 14.00 uur. De excursies zijn ook los van elkaar te bezoeken.
Informatie: Martin Daalmeijer, 023-333909

- * zondag 13 september: LANDGOED WATERLAND, algemene excursie. Vertrek: 14.00 uur; ingang Rijksweg 116, Velsen-Zuid. Duur: 2 uur. Honden niet toegestaan.
Informatie: Mieke Wilmink, 023-287528

- * zondag 20 september: HEEMTUIN ROMOLENPARK, kinderexcursie. Vertrek: 10.30 uur bij de brug Europaweg/Laan van Angers, Schalkwijk, Haarlem. Duur: 1½ uur. Honden niet toegestaan.
Informatie: Jan Hartog, 023-358467

- * zondag 27 september: LANDGOED LEIDUIN, paddestoelenexcursie. Vertrek: 11.00 uur, parkeerplaats Leiweg, Heemstede-ZW. Duur: 2 uur. Honden niet toegestaan.
Informatie: Eric van Bakel, 023-257228

- * zondag 4 oktober: LANDGOED ELSWOUT, paddestoelendag. Jaarlijks evenement dat bestaat uit de volgende activiteiten:
 - dialezing over paddestoelen, ieder heel uur in het hoofdgebouw. De eerste lezing is om 11.00uur, de laatste om 15.00 uur.
 - paddestoelenexcursie, aansluitend bij iedere dialezing, vanaf het hoofdgebouw. De eerste excursie begint om 11.30 uur, de laatste om 15.30 uur.
 - speciale kinderexcursie om 13.30 uur vanaf het hoofdgebouw.
 - in het hoofdgebouw is een kinderspeelhoek en een tentoonstelling over paddestoelen ingericht. Tevens kan